

GÜNÜMÜZ TÜRK TOPLUMUNDA MESLEK OLARAK MÜZİSYENLİK

Ecem Duygu DURAK

Toplumsal alanın önemli birleşenlerinden biri olarak müzik, bir meslek türü olarak müzisyenler tarafından ortaya konmaktadır. Günümüz Türk toplumunda yeni medya araçlarının yaygın kullanımı, müzik yaratılarının aktarımının da bu araçlar üzerinden gerçekleştirilmesi nedeniyle; müzisyenliğin belirli dönüşümlerini de beraberinde getirmektedir. Bir meslek türü olarak müzisyenlikte ortaya çıkan bu dönüşümlerin; müzisyenliğe yeni biçimler kazandırmakta olduğu, bir alan olarak müzikte de belirli değişimleri meydana getirdiği düşünülmektedir.

Müzik, toplumsal hayatın önemli bileşenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal hayatta eğlencenin yanı sıra, ekonomi, din, eğitim gibi birçok toplumsal kuruma hizmet etmekte ve soyut bir sanat dalı olarak bireylerin hayatlarında doyum, teselli gibi birçok farklı noktaya değinmekte olan müzik, bugün onu icra eden bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin müzik alanında uzmanlaşmalara sahip olması ve bu uzmanlıklarını belirli bir kazanç beklentisi içerisinde ortaya koyma süreçleriyle; toplumsal alanda müziğin işlevinin yerine getirilmesini sağlayan bir meslek türü olarak müzisyenlikle karşılaşmaktayız. Bugün dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yaşanan teknolojik gelişmeler ışığında ortaya çıkan yeni medyanın, toplumsal alanda yaygın olarak kullanımı söz konusu olmaktadır. Bireylerin hayatlarında birçok işlevi gerçekleştirme imkanını sağlayan yeni medya, müzik yaratılarının da bu araçlar üzerinden aktarımına yaygınlık kazandırmaktadır. Yaşanan bu değişimlerin, bir meslek türü olarak müzisyenlerin yaratım süreçlerinde farklı süreçlerin ortaya çıkmasına sebep olduğu, müzisyenliğin toplumsal alanda bir meslek olarak değişim süreci içerisinde yer aldığı dü-

şölmektedir. Çalışmada sosyoloji literatüründe ortaya konan meslek tanımları müzisyenliği tasnif etmede belli kolaylıklar sağlamasının yanı sıra aktarılmasıyla yetinilmekte, bu bağlamdan hareketle müzisyenliğin bu tanımın sınırlarını zorlayan bir dönüşümü aktarılmaya çalışılmaktadır. Müzisyenliğin bir meslek olarak aldığı yeni biçimlerin yanı sıra yaşanan toplumsal değişimlerin bir alan olarak müzikte de değişim süreçlerini beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Çalışmanın; toplumsal alanda önemli bileşenlerden biri olarak müzikte ve müziğin yaratım ve aktarımını gerçekleştiren meslek türü olarak müzisyenlikte yaşanan değişimini ortaya koyması anlamında önem taşıdığı düşünülmektedir. Müzisyenliğin bir meslek türü olarak dönüşümünün; bireylerin bir meslek olarak müzisyenliğe yönelimlerinde olduğu gibi, müziğin gelişiminde de belli sınırlılıklara sebep olabilmesi anlamında gereklilik arz ettiği düşünülmektedir. Müzik yaratıların ortaya konmasında farklı işlevlerin sağlanması amacıyla birçok meslek dalı rastlanmaktadır ancak bu çalışma, Türkiye’de müzikal performans ortaya koyarak müziğin yaratımı ve aktarımını gerçekleştiren bireyleri kapsamaktadır.

Lütfi Sunar, Türkiye’de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı ve Mesleklerin Sosyal Konumu isimli çalışmasında, meslekleri; “*En genel manada insanların geçimini sağlamak üzere yaptıkları bir iş*” olarak tanımlamaktadır. “*Ayrıca meslekler belirli bir alanda uzmanlık ve yetkinliği de temsil etmektedirler. Meslek, toplumsal yapıda önemli etkileşim mekanizmalarından ve temel unsurlardan biridir*”¹ şeklinde ele almaktadır. Tanımdan hareketle toplumsal alanın önemli birleşenlerinden biri olan müziği, belirli bir uzmanlaşmadan hareketle ortaya koyan ve söz konusu süreçten bir kazanç beklentisi içerisinde olan müzisyenlerin; bir meslek türü olarak karşımıza çıkması ve toplumsal yapıda önemli etkileşim mekanizmalarından biri olması söz konusu olmaktadır.

Türkiye’de müzisyenliğin belli bir geçim beklentisiyle meslek olarak ortaya koyulma koşullarına bakıldığında; ekonomi kurumunun temel işlevi olan meta (mal-hizmet) üretimi, dağıtımı ve tüketimi ile ilgili işlemlerinin müzik piyasalarında da geçerli olduğu görülmektedir.² Buradan hareketle Türkiye’de müzisyenlerin; müzikal yaratılar ortaya koyarak bunları konser, dinleti vb. farklı gösterim biçimleriyle ya da kayıt yoluyla, uzmanlık alanını müzik piyasalarında devlet veya özel sektör eliyle gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler kapsamında hizmet üretimi ile ortaya koymaları söz konusu olmaktadır.

¹ Lütfi Sunar, *Türkiye’de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı ve Mesleklerin Sosyal Konumu*, Journal of Economy Culture and Society, 2020, s.29

² Göher, Feyzan. “*Müziğin Toplumsal İşlevi: Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi*,” Müzik Kültürü ve Eğitimi. 2 c. Ankara: Fayton Tanıtım Yayınları, 2009.

Türkiye’de müzisyenlerin çalışma alanlarından biri, canlı müzik performansı ortaya koyma biçimlerinde ortaya çıkmaktadır. Canlı performans üzerinden gerçekleştirilen ve gösteri süreçleriyle ortaya konan çalışma biçimleri olarak; devlet veya özel kuruluşlar aracılığıyla düzenlenen veya desteklenen orkestralar ve bireysel müzik gösterim süreçleri olarak karşımıza çıkmakta, bunun yanı sıra müzisyenlerin bireysel olarak yaratım veya uzmanlıklarını ortaya koydukları, belirli bir örgütlenmeyle düzenlenen sahnelenme süreçleri ortaya çıkmaktadır. Müzisyenlerin canlı performans üzerinden uzmanlıklarını aktarabildikleri bir diğer çalışma biçimi; yine devlet veya özel sektörde tanıtım amacıyla düzenlenen etkinlikler ve kurum veya bireyler aracılığıyla düzenlenen eğlence sektörüne bağlı hizmet üretimi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Müziğin yaratımı ve aktarımı süreciyle gerçekleştirilen bu çalışma biçimi, müzisyenlerin sahip oldukları uzmanlıklarının topluma canlı performans aracılığıyla aktarılması olarak gerçekleşmektedir.

Müzisyenlerin mesleklerini ortaya koydukları bir diğer süreç ise müziğin kayıt altına alınarak medyanın farklı yüzlerinde yaratımı ve/veya aktarımı şeklinde gerçekleşmektedir. Belirli bir müzik performansının medyanın farklı yüzlerinde gerçekleştirilmesi veya kayıt altına alınması yoluyla tüketicilere sunulması süreci müzisyenlerin bir diğer kazanç elde etme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni Medya ve Meslek Olarak Müzisyenlik

‘İletişimin yeni biçimlerine hizmet eden yeni medya, bireylerin hayatlarında mesajlaşmadan haber okumaya, müzik dinlemeye veya oyun oynamaya kadar birçok eyleme erişim imkânı sağlamaktadır. *Yirminci yüzyılın sonunda dijital teknoloji, cep telefonu ve akıllı telefonlar, video oyunları, dijital televizyon ve internet gibi yeni medya araçlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.*³ Yeni medyanın farklı araçları ve sosyal medya, toplumsal alanda kullanımının yaygınlığı sebebiyle değişim süreçlerini beraberinde getirmesi sebebiyle sosyolojide önemli çalışma alanları arasında yer almaktadır. Sosyoloji kuramcılarına göre yeni medya; günümüzde toplumsal alanda iletişimin sağlandığı bir mecra olarak farklı iletişim biçimlerini beraberinde getirmekte ve buna bağlı olarak toplumsal değişim süreçlerini de beraberinde getirmektedir.

Günümüz toplumsal yapısında yeni medyanın dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye’de yaygınlaşmasının izlerini görmek mümkün olabilmektedir. Bireylerin toplumsal alanda birçok işlevi yerine getirme imkânı sağlamasının yanı sıra yeni medya, bireylerin sanat yaratımlarına da ulaşabildikleri araç

³ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Mesut Şenol vd., İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2016, s.786

olarak karşımıza çıkmaktadır. Soyut bir sanat dalı olarak müziğin yeni medya üzerinden aktarımının yaygınlaşması, toplumsal alanda belirli olguları da beraberinde getirmesi dolayısıyla müziğin aktarım süreçlerinde belirli dönüşümlere sebep olabileceği düşünülmektedir. Müziğin de bir sanat dalı olarak dinleyicilere ulaştırılması için önemli bir araç haline gelmiş olan yeni medya, özellikle sosyal medya ağlarından hareketle müziğin yaratım ve aktarımını gerçekleştiren meslek türü olarak müzisyenlerin mesleki koşullarında da belirli dönüşümlere sebep olabilmektedir.

Türkiye’de müzisyenlerin çalışma koşullarından olan müziğin kayıt altına alınması yoluyla dinleyiciler ile buluşturulması süreci, günümüz koşullarına bakıldığında, yüksek oranda televizyon, telefon ve internet gibi yeni medya araçları üzerinden gerçekleştirilmektedir. Canlı performansların yanı sıra, kayıt yoluyla müziğin dinleyicilere aktarılması, müziğin dinleyicinin her anında ulaşılabilme imkânını beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra, yeni medya araçlarıyla müzikal yaratıların aktarımının gerçekleştirilebilmesi, müzisyenlerin müziği belirli şirketler aracılığıyla kayıt ve pazarlama süreçleriyle ortaya koyma süreçlerini ortadan kaldırmakta ve doğrudan dinleyiciye ulaştırabilme imkânlarını beraberinde getirmektedir.⁴ Yeni medya ile müziğin aktarımında ortaya çıkan yeni koşullar; meslek olarak müzisyenliğin belirli bir uzmanlaşmadan hareketle ve bir kazanç beklentisi içerisinde müziğin aktarım ve yaratımını gerçekleştirmesinde de açılımlar meydana getirmektedir. Özellikle sosyal medyanın yaygın kullanımı dolayısıyla müziğin araç üzerinden aktarımı müzisyenlere doğrudan dinleyici ile buluşma açısından kolaylık sağlamasının yanı sıra, müziğin aktarımındaki kolaylık; belirli bir uzmanlık bilgisine sahip olmayan amatör müzisyenlerin de doğrudan müziğin yaratım ve aktarımlarını gerçekleştirmelerine imkân tanımaktadır. Bu sayede müzik üzerinden bir kazanç beklentisinde olmadan, ‘hobi’ ilgisiyle, belirli bir uzmanlık ve sermaye birikimine sahip olmadan, sanat yaratımını doğrudan dinleyicilerle buluşturabilen amatör müzisyenin bu araçlar üzerinden kazanç elde etmesi mümkün olmakta, böylelikle amatör müzisyenliğin yaygınlaşması söz konusu olmaktadır.

Yeni medya araçlarının, belirli bir uzmanlaşma ve kazanç beklentisi içerisinde olmaksızın müzik yaratısı ortaya koyan ve bu yolla bir kazanç elde etme imkânına sahip olan amatör müzisyenliğe yaygınlık kazandırması, müziğin toplumsal alanda bir ‘hobi’ alanı olarak algılanışına da yaygınlık kazandırmaktadır. Müzisyenliğin; bir uzmanlık üzerinden gerçekleştirilmesinin yanı sıra bir ‘hobi’ ilgiyle ortaya çıkarılarak buradan kazanç sağlanması sürecindeki kolaylık, müzik üzerinden kazancın bu yol üzerinden elde edile-

⁴ A.g.e., s. 800-804

bilmesine yönelik yaygın düşünceyi de beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Lütfi Sunar'ın 2015 yılında Türkiye'de mesleklerin itibarına dair araştırmasında mesleki itibarı; *"bir mesleğin sosyal konumunun toplum tarafından algılanması ve değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkan ve arka planda sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak sürekli değişim içerisinde olan bir göstergedir"*⁵ şeklinde tanımlamaktadır. Toplumsal alanda müziğin toplumsal işlevini gerçekleştirmekte olan müzisyenliğin, bir meslek olarak toplum tarafından sosyal konumunun değerlendirilmesi neticesiyle ortaya çıkan bir toplumsal statüsü mevcut olmaktadır. Yeni medyanın 'hobi' ilgisiyle müzik üzerinden kazanç elde edebilme algısını ön plana çıkarılması, müzisyenliğin belirli bir uzmanlık gerektirmeden, yaratım ve aktarımının medya araçlarıyla kolayca gerçekleştirilebildiği bir meslek olarak algılanışını yaygınlaştırması, müzisyenliğin toplumsal itibarına yönelik bir düşüşü de beraberinde getirebilmektedir. Bir meslek olarak müzisyenliğin yeni medya ile aldığı yeni biçimlerin yanı sıra, bu biçimlerin meslek olarak müzisyenliğe yönelik algılara yaygınlık kazandırılmasıyla, meslek olarak müzisyenliğin toplumsal itibarında bir düşüşün meydana geldiği düşünülmektedir.

Müzisyenliğe yönelik mesleki statünün 'hobi' algısının da etkisiyle meydana gelen düşüş, müzisyenliği bir meslek olarak tercih etmeyi düşünen ve bu konuda belirli bir uzmanlaşmaya yönelen bireylerin, sosyal çevreleri dolayısıyla isteklerinin kırılmasını ya da yönelimlerini 'hobi' ile sınırlandırmalarını beraberinde getirebilmektedir. Bunun yanı sıra bir meslek olarak müzisyenlik üzerine böyle bir algının yaygınlaşması, Türkiye'de hali hazırda müzisyenliği meslek olarak icra eden bireylerin de müzik yaratım ve aktarım süreçlerinde güçlükleri meydana getirebilmektedir. Türkiye'de yeni medya biçimleriyle müziğin bir meslek ortaya konmasında yaşanan bu dönüşüm; amatör müzisyenliğin yaygınlaşması, müziğin 'hobi' algısıyla meslek statüsünün düşüşüyle toplumumuzda bireylerin bir meslek olarak müzisyenliğe yönelimini etkilemekte olması ve hâlihazırdaki müzisyenlerin müziği ortaya koymalarında güçlükleri beraberinde getirmesi; toplumumuzda uzmanlaşma temelinde icra edilen müziğin yaygınlığını azaltmakta ve müziğin gelişimini engelleyici süreçleri ortaya çıkarmaktadır.

Kaynakça

Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Mesut Şenol vd., İstanbul: Kırmızı Yayınları

Göher, Feyzan. *"Müziğin Toplumsal İşlevi: Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi,"* Müzik Kültürü ve Eğitimi. 2 c. Ankara: Fayton Tanıtım Yayınları, 2009.

⁵ Sunar, L. (2015). *Türkiye'de Çalışma Yaşamı ve Mesleklerin İtibarı*, (Erişim: 24.02.2021) https://tyap.net/media/f/Calisma_Hayati.pdf

Sunar, L. (2015). *Türkiye’de Çalışma Yaşamı ve Mesleklerin İtibarı*, (Erişim: 24.02.2021) https://tyap.net/media/f/Calisma_Hayati.pdf

Lütfi Sunar, *Türkiye’de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı ve Mesleklerin Sosyal Konumu*, Journal of Economy Culture and Society, 2020